

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ЖУРНАЛУ „ПЕДІАТРІЯ, АКУШЕРСТВО ТА ГІНЕКОЛОГІЯ”

В.Г. Майданник

ЖУРНАЛУ „Педіатрія, акушерство та гінекологія” — 65 років! Досить важко навіть оцінити той шлях, який він пройшов разом з нашою медичною наукою і практикою. Але коли перелистуєш старі журнали, то за скупими і навіть, на перший погляд, сухими журнальними рядками наукових статей і лекцій стоїть не тільки ще один крок у пізнанні педіатрії чи акушерства та гінекології, а й життя, творчість, мистецтво лікування конкретних людей. Перед очима постають наші вчителі, колеги, друзі, оживають сторінки історії, і здається, що це було вчора, а не минули роки і десятиліття.

Упродовж 65 років свого існування журнал висвітлював найпередовіші досягнення науки і практики в галузі педіатрії, акушерства та гінекології. Саме в профільному журналі, як кажуть, з перших рук можна було ознайомитись з найновішими оригінальними дослідженнями провідних вчених країни.

Журнал „Педіатрія, акушерство та гінекологія” був заснований у жовтні 1936 року як орган Народного комісаріату охорони здоров'я УРСР та Українського державного науково-дослідного інституту Охматдиту ім. Н.К. Крупської.

Відповідальним редактором був призначений лікар С.М. Фрізман, який виконував обов'язки директора Українського НДІ Охматдиту ім. Н.К. Крупської. До першого складу редакційної колегії входили: професори О.В. Хохлов і С.Я. Шаферштейн (заступники відповідального редактора), лікар Л.Л. Зеленко і доцент І.І. Грищенко (відповідальні секретарі). До речі, І.І. Грищенко залишався членом редакційної колегії упродовж всього свого життя.

Видавався журнал спочатку у Харкові Державним медичним видавництвом, його тираж становив 2670 примірників, а обсяг — 60-70 сторінок. Але поступово обсяг журналу зростав (у 1940 р. становив у середньому 100-110 сторінок). Статті, що публікувались в період становлення журналу, були, в основному, присвячені проблемам дитячих інфекцій, впровадженню нових методів знеболювання пологів та їх раціональному веденню. Поступово розширюється коло авторів журналу. Звертає увагу, що авторами журналу були такі відомі вчені, як А.Ф. Тур (Ленінград), О.А. Кісель (Москва), С.О. Дуліцький (Москва), Д.Д. Лебедев (Москва) та багато інших.

У зв'язку з Великою Вітчизняною війною протягом 1942-1944 рр. журнал не видавався. Після війни редакцію журналу було переведено до Києва, де вона розташовується і нині. Редакція журналу була розміщена в Державному медичному видавництві (Держмедвидав) за адресою вул. Рейтерська, 22.

Перший номер журналу за 1945 рік відкрився зверненням до читачів, в якому зазначалось, що „після чотирирічної перерви відновлює свою роботу журнал „ПАГ”. Остаточна перемога Червоної Армії над німецько-фашистськими загарбниками і перехід нашої країни до мирного будівництва ставить перед журналом величезні завдання. Журнал вважає своєю метою допомогти в першу чергу молодим лікарям, які працюють в галузі охорони материнства та дитинства, та дільничним лікарям периферії в їх практичній роботі”. Того року було випущено 3 номери журналу.

Починаючи з 1945 по 1970 рік, відповідальним редактором журналу була заслужений лікар УРСР Поліна Григорівна Радченко, котра при призначенні була начальником Управління лікувально-профілактичної допомоги дітям Народного Комісаріату Охорони Здоров'я України (НКОЗУ). Заступниками відповідального редактора були призначені: чл.-кор. АН УРСР, професор О.Ю. Лур'є (директор акушерсько-гінекологічної клініки Київського медичного інституту) та О.М. Хохол (зав. кафедрою пропедевтики дитячих хвороб Київського

медичного інституту, відповідальним секретарем — проф. П.Г. Ейвін. До складу редакційної колегії входили проф. І.І. Грищенко, заслужений діяч науки, проф. О.З. Лазарев (науковий керівник дитячої клініки Українського інституту Охматдиту, зав. кафедрою Київського інституту удосконалення лікарів), заслужений діяч науки, проф. О.М. Ольшанецький (зав. кафедрою акушерства та гінекології Київського медичного інституту), проф. А.Л. Скроцький (зав. кафедрою дитячих хвороб Одеського медичного інституту), проф. Є.Я. Янкелєвич (зав. кафедрою акушерства та гінекології Київського інституту удосконалення лікарів). У виданні журналу брали участь професори В.Г. Балабан (зав. кафедрою факультетської педіатрії Київського медичного інституту), М.Б. Голомб (зав. кафедрою дитячих хвороб Дніпропетровського медичного інституту), Л.Д. Мельник (проф. кафедри акушерства та гінекології Київського медичного інституту та науковий керівник акушерсько-гінекологічної клініки Українського НДІ Охматдиту), Г.Л. Тец, Л.Й. Фінкельштейн (зав. кафедрою госпітальної педіатрії Київського медичного інституту).

Починаючи з 1947 р., до складу редакційної колегії увійшов заслужений лікар УРСР, проф. В.М. Хмелєвський, на якого були покладені обо в'язки відповідального секретаря. До складу редакційної колегії були введені О.Г. Пап, котрий був призначений директором Українського (пізніше Київського) НДІ охорони материнства і дитинства, а також доц. Л.І. Медведь, котрий очолив Міністерство охорони здоров'я України. Крім того, до складу редколегії були включені головний педіатр МОЗ України, проф. Г.М. Лопатін (зав. кафедрою дитячих хвороб лікувального факультету Київського медичного інституту), М.І. Пилипенко та проф. С.С. Каган (зав. кафедрою організації охорони здоров'я Київського медичного інституту).

Однак, з 5-го номера 1948 року зі складу редакційної колегії було виключено доц. Л.І.Медведя, проф. В.Г. Балабан, проф. М.Б. Голомба, проф. С.С. Кагана, проф. Л.Д. Мельника, проф. Г.І. Теца і проф. Л.Й. Фінкельштейна (помер 01.06.1948).

З 1949 року з членів редакційної колегії був виключений проф. Г.М. Лопатін, який очолив кафедру пропедевтики дитячих хвороб 2-го Московського медичного інституту, але одночасно до складу редакційної колегії були включені проф. В.Г. Балабан, проф. В.О. Белоусов (зав. кафедрою дитячих хвороб педіатричного факультету Харківського медичного інституту), заслужений лікар УРСР М.Д. Бурова (заст. міністра охорони здоров'я УРСР), доц. Д.Л. Сігалов, доц. А.Г. Логунова (директор Харківського НДІ охорони материнства і дитинства).

З 1955 року до редакційної колегії був включений проф. А.П. Ніколаєв, який у 1954 р. переїхав до Києва і почав працювати науковим керівником Українського НДІ охорони материнства і дитинства ім. проф. П.М. Буйка.

Протягом 40-50-х років в журналі публікувались роботи, присвячені питанням раннього виявлення туберкульозу у дітей, удосконаленню методів діагностики та лікування менінгіту, дизентерії, сепсису та інших тяжких захворювань дитячого віку, які набули значного розповсюдження в повоєнний період. На підставі проведених клініко-рентгенологічних досліджень було доповнено симптоматику бронхоаденіту, хронічної та гострої туберкульозної інтоксикації як окремих клінічних форм захворювання (Н.М. Фрішман і співавт.). Були представлені роботи, в яких дано обґрунтування правильної діагностичної оцінки стану коренів легень, виявленого при рентгенологічному, томографічному або томофлюорографічному дослідженнях (Е.Г. Городецька, С.А. Кшановський, М.А. Меламуд). Показано значення туберкулінодіагностики з метою раннього розпізнання туберкульозу у дітей (Г.С. Леві, Т.С. Бережанська та ін.). Дано інтерпретацію туберкулінових проб як діагностичного методу в період широкого застосування антибактеріальних препаратів і вакцин БЦЖ внутріпінюпікрним методом, представлено диференціальні ознаки, які відрізняють інфекційну алергію від поствакцинальної (А.М. Хома, С.А. Кшановський, Р.А. Каменецька, О.Г. Васильєва та ін.).

В 50-х роках в журналі була детально викладена клініка раннього періоду туберкульозного менінгіту, деякі питання патогенезу, клініка туберкульозного менінгіту в процесі лікування його антибактеріальними препаратами, найближчі й віддалені результати в зв'язку з застосовуваними методами лікування цього захворювання (В.О. Белоусов, О.С. Кошель-Плескунова, Г.Ф. Доброгаєва, О.С. Свешнікова, Д.Л. Сігалов, Н.Я. Кулик та ін.).

На сторінках журналу широко висвітлювались питання раціонального вигодовування здорових і хворих дітей. Зокрема, у роботах В.Д. Отт, О.І. Кашкар'євої, І.М. Бабко, Г.Є. Савицької та інших, виконаних під керівництвом чл.-кор. АМН СРСР О.М. Хохол, представлено теоретичне і практичне обґрунтування позитивного впливу іонітного молока на процеси травлення у здорових і хворих дітей грудного віку. Методика виготовлення іонітного молока була розроблена в Інституті органічної хімії АН УРСР П.В. Головіним і З.Б. Шапопніковою. Показана доцільність застосування кислих (ферментованих) сумішей при штучному і змішаному вигодовуванні (М.І. Олевський, С.А. Гіль та ін.), а також показання і ефективність застосування інших сумішей, наприклад, молочнокислої суміші — казеї (С.І. Ігнатов), пропіоно-ацидофільно-дріжджового молока, збагаченого вітаміном В12 (А.А. Кравець), ацидофільно-дріжджового молока (А.О. Андрущук, Т.А. Балезіна, П.М. Гудзенко та ін.).

Серед шлунково-кишкових захворювань найпильнішу увагу привертали: дизентерія, токсична диспепсія, колієнтерит і паратифозна інфекція. Клініцисти-педіатри докладно висвітлили особливості перебігу та диференціальну діагностику дизентерії у дітей раннього віку (О.З. Лазарев, Н.М. Фрішман і співроб., С.Я. Шаферштейн, Л.Й. Фінкельштейн, О.М. Хохол, М.Б. Голомб, О.С. Кошель-Плескунова, А.О. Андрущук та ін.). Велика увага приділялась викладенню клініки, диференціальної діагностики і з'ясуванню причин формування хронічних форм дизентерії (О.В. Черкасов, П.М. Гудзенко та ін.). Значне число робіт присвячене етіології шлунково-кишкових захворювань у дітей, а також особливостям клінічного перебігу поєднаних форм дизентерії з вірусами і стафілококовою інфекцією (А.О. Андрущук, І.М. Руднев, О.Л. Зикова та ін.). Багато уваги приділялось питанням діагностики, особливостям перебігу і профілактики колієнтеритів у дітей раннього віку (О.М. Хохол, М.О. Макаренко, В.Г. Балабан, А.О. Єременко та ін.), а також питанню удосконалення методів лікування дизентерії, токсичної диспепсії, колієнтеритів та інших кишкових захворювань (О.М. Хохол, В.Г. Балабан та ін.).

Широко висвітлювалась проблема рахіту. На підставі вивчення особливостей клінічного перебігу рахіту, виявлення біохімічних змін і порушення фізіологічних систем були удосконалені профілактичні заходи і методи лікування цього захворювання (Ф.Д. Румянцев, А.М. Хвуль, О.М. Лук'янова та ін.). У боротьбі з рахітом показано велике значення проведення антенатальної профілактики. При цьому встановлено, що вітамін D доцільно вводити в організм вагітної в періоді наростання дефіциту вітаміну D, тобто на 30-32-му тижні вагітності, фракційним методом, протягом 10 днів (О.М. Лук'янова).

Боротьба з ранньою дитячою смертністю завжди була однією з найактуальних проблем охорони здоров'я. Тому педіатри у співдружності з акушерами-гінекологами велику увагу приділяли патології новонароджених. Показано значення антенатальної профілактики, удосконалено методи вигодовування і виходжування недоношених, висвітлено клініко-патогенетичні особливості та шляхи лікування гемолітичної хвороби та інших захворювань новонароджених, удосконалено методи оживлення новонароджених (А.Ф. Зеленський, М.В. Бондар, У.С. Даш-ко, С.П. Катоніна, К.М. Васильєва, А.Г. Сломинська, Л.В. Тимошенко, О.Г. Пап та ін.).

На сторінках журналу були описані окремі клінічні форми пневмоній, патогенез і виділена дистрофічна форма пневмонії та рентгенологічні зміни при пневмонії у дітей грудного віку, уточнені деякі питання патогенезу і профілактики тяжких форм пневмонії у

дітей, а також критерії діагностики хронічної пневмонії (С.П. Борисов, Г.С. Леві, Д.Л. Сігалов, В.П. Неделько, О.Л. Переладова).

Були детально описані клінічні варіанти перебігу дифтерії (О.В. Черкасов), особливості реактогенності та імунологічної ефективності асоційованих коклюшно-дифтерійних і коклюшно-дифтерійно-правцевих вакцин при імунізації дітей з різним станом здоров'я (Б.Я. Резнік).

В журналі публікувались звіти засідань товариств дитячих лікарів і акушерів-гінекологів. Це дозволяло знайомити широке коло фахівців даного профілю з найбільш актуальними питаннями клінічної практики. Публікувались також річні звіти діяльності Міністерства охорони здоров'я та обласних і міських відділів охорони здоров'я. Слід зазначити, що в цей час досить значна кількість публікацій представлялась практичними лікарями. Тираж журналу протягом 40-х років становив 2000 примірників, а у 50-ті роки тираж збільшився до 3000-4000 примірників.

Однак редакційній колегії протягом 40-50-х років не вдалося уникнути заполітизованості деяких публікацій. Зокрема, в одній з передових статей (ПАГ, 1948, № 6) були піддані критиці „реакційні погляди” Вейсмана, Моргана, Менделя, які проникли в різні галузі науки, в тому числі й в різні галузі медицини”. В редакційній статті вказується, що „не позбавленими помилок виявились і педіатрія, акушерство і гінекологія, що позначилося переважно на неправильному трактуванні питань спадковості, природжених аномалій розвитку і аномалій конституції”. Але життя, як відомо, внесло свої корективи в тлумачення питань спадковості.

У 1960 році заступниками відповідального редактора призначено проф. А.П. Ніколаєва і проф. О.М. Хохол, відповідальним секретарем — канд. мед. наук Л.В. Тимошенко. З 1961 року заступником відповідального редактора працював проф. М.С. Бакпієєв, а відповідальним секретарем з 1965 року — О.Т. Михайленко.

З 1961 року значно розширився склад та „географія” членів редакційної колегії й редакційної ради. Зокрема, до складу редакційної колегії були включені Р.В. Медяник (начальник Управління лікувально-профілактичної допомоги дітям МОЗ України), проф. Ф.О. Петербурзький, доц. О.С. Свешнікова (з 1958 року). До складу редакційної ради увійшли проф. П.М. Гудзенко (Чернівці), проф. Г.Ф. Доброгаєва (Харків), доц. Л.Я. Давидов (Львів), доц. В.А. Єренков (Луганськ), проф. С.І. Ігнатов (Львів), проф. А.Ф. Зеленський (Дніпропетровськ), доц. О.І. Корнілова (директор Харківського НДІ охорони материнства і дитинства), проф. Н.І. Корольова (Сімферополь), доц. Б.Я. Резнік (Донецьк), проф. А.Р. Шуринок (Київ), Н.Ю. Кириченко (Дніпропетровськ), Л.І. Дроздович (Миколаїв), проф. О.С. Кошель-Плескунова (з 1964 р.), проф. І.М. Руднєв (з 1964 р.), проф. Р.І. Малихіна (з 1965 р.) та ін.

З 1965 року журнал увійшов до найбільшого медичного видавництва „Здоров'я”. Тираж журналу зріс до 4500 примірників.

З 1970 по 1982 рік головним редактором журналу був професор Прокіп Микитович Гудзенко, який багато сил і енергії віддавав роботі з авторами публікацій, привніс демократичність в роботу редколегії. Незважаючи на вимогливість до рукописів, які надходили до редакції, професор П.М. Гудзенко завжди був готовий допомогти авторові внести необхідні уточнення, які покращували роботу.

В цей час заступниками головного редактора були призначені академік НАН і АМН України та РАМН, професор О.М. Лук'янова і чл.-кор. АМН України, професор Л.В. Тимошенко, які стали кураторами відповідно педіатричного і акушерсько-гінекологічного розділів журналу.

Протягом 60-70-х років на сторінках журналу були широко представлені результати наукових досліджень патології серцево-судинної системи і ревматизму у дітей. Ще в 30-х роках були вивчені диференціальні ознаки органічних і функціональних шумів у дітей (Е.П. Левітус і співроб.). В той же період було виконано ряд робіт під керівництвом проф. Н.М.

Фрішмана, присвячених питанням діагностики ревматизму, патогенезу і біохімічним змінам. В останні роки висвітлювались питання діагностики різних варіантів клінічного перебігу ревматизму у дітей, патогенезу та характер екстракардіальних уражень тощо (С.М. Бендерська, Л.Є. Зельдич, А.І. Скроцький, І.М. Руднєв, В.М. Сидельников, В.Д. Чеботарьова, П.С. Мощич та ін.). Велика увага приділялась питанням удосконалення методів комплексного лікування ревматизму (І.М. Руднєв, В.М. Сидельников, Н.О. Дмитрова, В.А. Єренков, В.Д. Чеботарьова, В.О. Дашковська та ін.). Поряд з цим були узагальнені і висвітлені результати санаторно-курортного лікування ревматизму, передревматичних станів та інфекційного неспецифічного поліартриту (А.І. Скроцький, Н.І. Корольова, М.В. Іванова, Н.Є. Бояринова та ін.). Частина опублікованих наукових робіт з цієї проблеми була присвячена діагностичному значенню інструментальних методів дослідження серцево-судинної системи у дітей (А.К. Тихий і співорб., В.М. Сидельников, В.М. Стеценко, Н.О. Дмитрова і співорб., Є.І. Волчанський та ін.).

Висвітленню патології печінки і жовчних шляхів у дітей також приділялась достатня увага. Ця проблема знайшла своє відображення в роботах Л.Є. Зельдич, Р.Ю. Кольнер, Е.Г. Городецької і співорб., О.С. Костіна, І.С. Сміяна, О.М. Лук'янової та ін.

Питання патогенезу, особливості клінічного перебігу і стану функції нирок при нефрологічних захворюваннях у дітей були описані у роботах О.І. Гнатюка, І.С. Сміяна, Ю.М. Вітебського, М.Н. Фрішман, В.Д. Чеботарьової, І.Г. Ситницької та ін.

З 1983 по 1995 рік журнал очолював чл.-кор. НАН і АМН України та РАМН, професор Віктор Михайлович Сидельников. Під його керівництвом редакційній колегії вдалося значно підвищити науково-методичний рівень публікацій. В цей період тираж журналу зріс до 10-12 тисяч примірників. Крім того, саме на долю В.М. Сидельникова припав найважчий період у житті журналу — перехід на госпрозрахунок та самофінансування. Однак величезними зусиллями Віктора Михайловича та членів редколегії журнал було підтримано, збережено, і нині він не лише продовжує своє життя, але й змінюється на краще.

За останні п'ять років збільшився формат та обсяг журналу до 120-140 сторінок, стабілізувався тираж, покращилась поліграфія. На сторінках журналу знайшли відображення законодавчі, директивні та інструктивні матеріали Міністерства охорони здоров'я України, а також опубліковані лекції та огляди літератури, в яких наведені сучасні погляди на патогенез, діагностику та лікування захворювань. Крім того, на сторінках журналу були широко представлені результати оригінальних досліджень та фрагменти дисертаційних робіт, які були помічені та відзначені медичною громадськістю. Поступово розширюється рубрика „По сторінках медичних видань”, в якій висвітлюються найцікавіші публікації зарубіжних профільних видань, багато з яких майже недоступні для наших читачів. Вважаємо, що в подальшому необхідно продовжити публікацію на сторінках журналу матеріалів науково-практичних конференцій, які проводяться в Україні. Ми відновили практику публікації протоколів засідань асоціацій лікарів-педіатрів, звітів про проведені конференції. Завдяки зусиллям члена редколегії чл.-кор. АМН України, професора І.С. Сміяна як додаток до журналу видана лекція, присвячена проблемі гіпотрофії. На жаль, питання, які були винесені на розгляд широкого загалу лікарів-педіатрів як дискусійні, не знайшли широкого обговорення.

Свідченням міжнародного визнання високого наукового і практичного рівня публікацій в журналі „Педіатрія, акушерство та гінекологія” є включення його до таких провідних і авторитетних бібліографічних видань, як „Index Medicus” та „Current Contents (Clinical Medicine)”.

Практично закінчена підготовка сторінки журналу в Інтернеті, і незабаром наші читачі матимуть змогу знайомитись з електронною версією журналу задовго до його виходу з друку. Це дозволить оперативніше надавати інформацію нашим читачам.

Будь-яка історія — це не абстрактне поняття. Історія, в тому числі й історія журналу, — це люди, котрі її творили. Перелистайте журнали минулих років і ви прочитаєте історію не тільки діагностики чи лікування захворювань, ви побачите становлення вітчизняної педіатрії, акушерства та гінекології. Ви станете свідками становлення наших видатних педіатричних та акушерсько-гінекологічних шкіл.

Підводячи підсумки своєї роботи на межі двох тисячоліть, ми можемо стверджувати, що продовжуємо той шлях, який був намічений нашими вчителями, засновниками журналу. Редакційна колегія намагається узагальнити і викласти все краще, що створюється в педіатрії, акушерстві та гінекології в нашій країні. Ми хочемо залишатись тим журналом, який знають лікарі, який приносить їм користь в нелегкій роботі з охорони здоров'я жінок та дітей. Ми намагаємось зробити журнал, який був би потрібний лікарям, науковим працівникам і студентам, в якому вони могли б знайти відповіді на ті запитання, які ставить повсякденна медична практика. Адже, як говорив Д. Дідро, „Люди перестають мислити, коли перестають читати”. Ми також глибоко усвідомлюємо, що зробити це досить складно, оскільки нам, перш за все, необхідно задовольнити запити читачів різного рівня — від професора до дільничного лікаря, але ми намагаємось це робити і сподіваємось на вашу підтримку.